

Л. Д. Сакада (Київ)
Відзначення 130-річчя
від дня народження М. С. Грушевського

Серед багатьох ювілейних заходів з нагоди святкування 130-ї річниці від дня народження Михайла Сергійовича Грушевського 24—25 вересня 1997 р. у Києві відбулася Міжнародна наукова конференція «Михайло Грушевський — історик, політик, громадянин». Організаторами конференції виступили Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Інститут історії України НАН України, Українське історичне товариство, засноване істориками діаспори, та історико-меморіальний музей Михайла Грушевського (на правах відділу Музею історії м. Києва).

Конференція проходила в міському Будинку учителя (колишньому будинку Центральної Ради). В ній взяли участь представники академічних інститутів, вузів, архівних та музейних установ Києва і Львова, а також наукових кіл української діаспори з Кента, Арканзаса, Філадельфії. Під час урочистого відкриття конференції привітання від Міжнародного академічного комітету для вшанування 130-річчя від дня народження М. С. Грушевського виголосив голова комітету, президент Українського історичного товариства, проф. Л ю б о м и р В и н а р (Кент, США). Із вступним словом до присутніх звернулися іноземний член НАН України О м е л я н П р і ц а к (США) та академік І с а є в и ч (Львів).

Пам'ять видатного вченого і державотворця була вшанована покладанням квітів від учасників Міжнародної конференції на його могилу на Байковому кладовищі в Києві та до меморіальної дошки на стіні колишнього приміщення історичної секції ВУАН (вул. Володимирська, 35).

Конференція тривала два дні. В її чотирьох засіданнях було заслухано 32 доповіді та повідомлення. Професор Л. В и н а р окреслив значення М. С. Грушевського в українській історії, до усвідомлення якого, на його думку, ми підходимо лише нині, і зазначив при цьому, що окремого вивчення потребує внесок вченого у всесвітню історію. Академік В. С м о л і й (Київ) у доповіді «М. С. Грушевський і деякі проблеми історіографії» наголосив, що для новітніх досліджень з історії України актуальним є не лише використання, а й творчий розвиток історіографічних концепцій минулого на рівні сучасних наукових знань. Член-кореспондент П. С о х а н ь (Київ) у доповіді «Творча спадщина Михайла Грушевського і сучасність» підкреслив значення творчого доробку та ідей вченого для сучасних історіографічних досліджень та актуальність його державотворчих ідей у нинішній період побудови незалежної Української держави.

В доповіді канд. іст. наук І. Б у т ч а (Київ) «М. Грушевський і сучасна археографія» було проаналізовано археографічні проекти М. С. Грушевського, простежено, як незреалізоване ним знаходить своє втілення в діяльності археографів 90-х років.

З нових позицій розглянули проблему про належність концепції М. С. Грушевського до «народницької» чи «державницької» школи акад. Я. І с а є в и ч (Львів) і д-р іст. наук. проф. Я. Д а ш к е в и ч. Останній запропонував також узагальнюючий підхід до оцінки історіографічної концепції М. Грушевського у загальнонауковому цивілізаційному контексті як вияв на українському ґрунті позитивізму, що був таким характерним для другої половини ХІХ ст.

Про Михайла Грушевського як історика та його погляди на окремі процеси української історії йшлося в багатьох доповідях. Питанню історичної схеми М. Грушевського та її продовженню й трактуванню сучасною історіографією присвятили свої доповіді канд. іст. наук І Г р и ц а к (Львів) і канд. іст. наук В. Р и ч к а (Київ). Д-р іст. наук В. І. С е р г і й-ч у к (Київ) розповів про погляди історика на козацтво. Канд. іст. наук Р. М а й б о р о д а (Київ) розглянула питання «М. Грушевський і видання описів королівщини в «Жерелах до історії України-Руси». Проф. О. С и д о р е н к о (Арканзас, США) звернувся до теми «Національне відродження кінця XVI — початку XVII ст. в працях М. Грушевського». Д-р іст. наук Н. Я к о в е н к о (Київ) висловила свій підхід до оцінки характеру історіографічної спадщини вченого та наступної марксистської течії в історіографії. Тема доповіді д-ра іст. наук В. Ш е в ч е н к а — «М. Грушевський та ідея української державності». Іноземний член НАНУ Я , П е л е н с ь к и й (Філадельфія, США) проаналізував суспільно-політичні ідеї М. Грушевського, поділився своїми спогадами про їх неоднозначне сприйняття в попередні часи в українському зарубіжжі, зокрема представниками політичної еміграції. Про релігійно-церковну візію Нової України М. С. Грушевського повідав д-р іст. наук Е У л ь я н о в с ь к и й (Київ).

Непростий шлях становлення молодого М. Грушевського як науковця — така тема доповіді В. Л е в ч е н к а (Київ) «1890 — фахове визнання та вибір долі». Питання взаємовідносин вченого з професорами Київського університету висвітлила О. Р а д з и в і л л (Київ). Окремі сторони діяльності М. Грушевського було окреслено також у доповідях канд. іст. наук І. М а т я ш (Київ) — «Український соціологічний інститут М. Грушевського. Програма діяльності і виконавці», О. Ю р к о в о ї (Київ) — «Основні напрями діяльності науково-дослідної кафедри історії України М. Грушевського (1924—1930 рр)», канд. іст. наук С. К і р ж а є в а (Київ) — «М. Грушевський і Археографічна комісія ВУАН» та канд. іст. наук І. В е р б и (Київ) — «Родинний «клан» Грушевських й історична комісія ВУАН».

Із зацікавленням учасники конференції прослухали повідомлення про нові дослідження д-ра іст. наук Ю . Ш а п о в а л а — «Невідомі сторінки біографії Михайла Грушевського у світлі таємних документів ГПУ-НКВД». Ці матеріали з останнього періоду діяльності вченого багато-що прояснюють, хоч секретні архіви КДБ ще не до кінця відкривають свої таємниці.

Про Михайла Грушевського як політика доби Української Центральної Ради повідав д-р іст. наук В. В е р с т ю к, який звернув увагу присутніх на той факт, що досі не виявлено документів, які свідчили б про офіційне обрання М. Грушевського на посаду Президента УНР. Канд. іст. наук Б. А н д р у с и ш и н (Київ) ознайомив присутніх з аналізом соціально-економічної програми М. С. Грушевського (дослідження здійснено спільно з д-ром іст. наук О. Р е н т о м).

З повідомленнями про дослідження епістолярної спадщини вченого виступили: д-р іст. наук В. Н а у л к о — «Листування М. Грушевського з Ф. Вовком», канд. філолог, наук Г. Б у р л а к а — «Листування М. Грушевського з українськими літераторами», канд. іст. наук І. П а с ь к о — «М. Грушевський у листуванні з петербуржцями», канд. іст. наук В. Л я х о ц ь к и й — «Листи І. Огієнка до М. Грушевського як джерело до біографічних досліджень» та канд. іст. наук Г. С в а р н и к — «Творчі зв'язки академіка ВУАН М. Грушевського з галицькими вченими (за матеріалами листування М. Грушевського та К. Студинського)». Опрацьований епістолярій дає багатий матеріал до вивчення життєвого шляху видатного історика і з'ясування його поглядів на окремі важливі питання. Високу оцінку отримала праця канд. іст. наук І. Г и р и ч а (Київ), який дослідив фонд № 1235 ЦДІА України у м. Києві та упорядкував покажчик «Епістолярна спадщина Михайла Грушевського» (Київ, 1996)

(примірники цього науково-довідкового видання одержали всі учасники конференції).

Пам'яткознавчі ініціативи академіка М. С. Грушевського були темою виступу д-ра іст. наук В. С а р б е я (Київ). Своїми думками про видання «Споминів» М. С. Грушевського поділився канд. філолог, наук С. Б і л о к і н ь, який звернув увагу на проблему збереження рукописної спадщини видатного вченого як нашого культурно-національного надбання і запропонував учасникам конференції підтримати лист до Генерального Прокурора Г. Ворсінова, підписаний представниками української інтелігенції, у тому числі народними депутатами, про розшуки рукопису ч. 2 X тому «Історії України-Руси» та VII тому «Історії української літератури».

Л. С а к а д а (Київ) виступила з повідомленням «Роль Українського історичного товариства у «поверненні» М. С. Грушевського в Україну».

Широке тематичне коло доповідей та повідомлень, представлених на конференції, стало свідченням інтересу наукової громадськості до грушевськознавчих студій та усвідомленої потреби осмислити наукову спадщину творця «Історії України — Руси» і збагнути її місце в українській та світовій історії.

Під час роботи Міжнародної конференції проф. Л. Винару, визнаному серед науковців грушевськознавцю, було передано привітання від Урядового оргкомітету з приводу відзначення 130-річчя від дня народження М. С. Грушевського. Відповідальний секретар комітету проф. Л. Решодько зачитав його текст та вручив президенту УІТ портрет корифея української історичної науки і IX-й том «Історії України-Руси», видання якого присвячено 5-й річниці Незалежності України та 130-річчю від дня народження М. Грушевського.

По закінченню роботи Міжнародної конференції для її учасників було організовано екскурсію: оглянуто виставку «Мета, зміст і щастя життя...» з експозиції Історико-меморіального музею М. Грушевського в Києві, а також родинну садибу і будинок Грушевських по вул. Паньківській, 9, де згодом має розміститися Музей М. Грушевського.

РЕЗОЛЮЦІЯ

Міжнародної наукової конференції, присвяченої 130-річчю від дня народження М. С. Грушевського «Михайло Грушевський — історик, політик, громадянин»

Відзначаючи 130-річчя від дня народження великого вченого й засновника першої української держави у XX ст., видатного громадсько-політичного діяча Михайла Грушевського, Міжнародна наукова конференція п о с т а - н о в л я є :

1. Продовжити працю Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського (ІУАД НАШ по виданню творчої спадщини М. Грушевського: історичних студій, рецензій, публіцистики як складової частини Повного зібрання праць вченого.

2. Започаткувати при ІУАД НАН України спільно з Українським історичним товариством, Інститутом історії України та іншими науковими, архівними, музейними установами серійне видання мемуарів та епістолярної спадщини М. Грушевського.

3. Заініціювати заснування науковими установами України та діаспори періодичних наукових збірників «Михайло Грушевський. Статті і матеріали».